

CZU 343.3/.7:349.7

O DISTINCTĂ VIZIUNE ASUPRA OBIECTULUI GENERAL AL INFRAȚIUNII DE POLUARE A APEI

Grigore ARDELEAN,

doctor în drept, lector universitar, Academia „Stefan cel Mare” a MAI

Marcel BOȘCANEANU,

doctorand, Academia „Stefan cel Mare” a MAI

REZUMAT

În condiții de maximă particularitate a manifestărilor negative asupra mediului, concepțiile actuale ce stau la baza construcției mecanismelor juridice de reprimare impun la o stringentă reconsiderare a multor instituții de drept penal. Pe cale de consecință, valorile de mediu ce constituie obiectul de atentare urmează a fi privite dintr-o altă optică, mult mai realistă, care să cuprindă și legitățile de funcționare a componentelor de mediu, a exigențelor actuale impuse de acestea cu ocazia reclamării protecției contra agresiunilor tot mai diverse și dezastruoase.

Cuvinte-cheie: mediu, resurse acvatice, poluare, ordine de drept, pericol social, valori sociale, victimă, răspundere penală.

A DISTINCT VISION ABOUT GENERAL OBJECT OF THE OFFENSE OF WATER POLLUTION

Grigore ARDELEAN

doctor of law, university lecturer, Academy „Stefan cel Mare” of the Republic of Moldova

Marcel BOȘCANEANU

PhD Candidate, Academy „Stefan cel Mare” of the Republic of Moldova

SUMMARY

The current concepts which underpin the legal mechanisms of repression in conditions of maximum peculiarities of the negative manifestations on the environment impose a stringent rethinking of many criminal law institutions. As a consequence the environmental values that are the object of attempt are going to be viewed from another optics, more realistic which will include the environmental laws of operation of their actual requirements on the occasion of the protest against the increasingly diverse and disastrous aggressions.

Keywords: environment, water resources, pollution, rule of law, social risk, social, victim and criminal liability.

Introducere. Încă de la prima apariție a normelor penale s-a considerat că anume cunoașterea esenței obiectului infracțiunii este indispensabilă procesului de calificare a acestora, delimitării unei infracțiuni de alta [33, p. 37], delimitării relațiilor sociale ocrotite de legea penală de relațiile neapărate de ea, cât și determinării limitelor acțiunii penale [10, p. 113]. Urmând aceste considerente, până a trece la expunerea asupra particularității obiectului infracțiunii de poluare a apei ce influențează necesitatea reconsiderării obiectului general de atentare, credem că este oportun să facem cunoscută, înainte de toate, poziția doctrinei naționale, cât și a celei străine în ce privește esența și considerarea obiectului infracțiunii în general.

Metode aplicate și materiale utilizate. Întru atingerea obiectivelor studiului propus, am recurs la utiliza-

rea celor mai importante metode de cercetare, unanim recunoscute după eficiența și relevanța lor impunătoare în materie de studiu. Ne referim aici la metode, cum ar fi: *observația, metoda deducției, metoda sistemică, metoda cantitativă, precum și cea sistemică.*

Rezultate obținute și discuții.

Deci, revenind la cele menționate mai sus, spunem că doctrina națională [10, p. 108], [11, p. 130], cea rusă [33, p. 40], [34, p. 8], [32, p. 62], precum și cea română [25, p. 12], [17, p. 12], [18, p. 22] de specialitate, unanim se expun asupra faptului că obiect al infracțiunii se consideră totalitatea relațiilor sociale vătămate sau periclitate de faptele infracționale sau valorile sociale, numite și valori juridice, înțelese ca valori sociale. Cu toate acestea, deși sensul general subînțeles prin definirea obiectului infracțiunii indică la relațiile sociale și valorile sociale vătămate,

este necesar de precizat, așa cum de fapt o fac și majoritatea doctrinarilor români, că acestea nu au unul și același înțeles, prin urmare nu sunt echivalente, ci primele sunt determinate de necesitatea apărării ultimelor. După autorul român V. Dongoroz [19, p. 7], obiectul infracțiunii poate fi definit ca valoare socială și relație socială formate în jurul și datorită acestei valori. La rândul lor, valorile sociale reprezintă bunurile și interesele prețuite de către întreaga societate [25, p. 12]. Autorul rus B. Nichiforov vine să concretizeze că obiect al infracțiunii constituie doar interesul public împotriva căruia este îndreptată fapta și care determină dreptul penal a lua sub protecția sa acest interes [32, p. 38]. Valorile sociale proprii nu constituie relații sociale apărate de legea penală. Or, poate fi obiect al infracțiunii atentarea la averea proprie? Bineînțeles că *nu* [10, p. 113].

Iată tocmai aici sesizăm particularitatea obiectului infracțiunii de poluare a apei, atunci când ne punem aceeași întrebare în circumstanțele săvârșirii unei infracțiuni contra mediului: poate fi calificată drept infracțiune atentarea la un bun de mediu (poluarea propriului iaz) ce-ți aparține cu drept de proprietate? Răspunsul este diametral opus, *da*, fapt ce nu este specific și celorlalte cazuri, când bunul propriu la care atentează însăși proprietarul este un bun material altul decât cel de mediu (automobil, casă, corpul persoanei chiar în cazul sinuciderii). În privința acestor bunuri proprietarul poate face orice, prin a decide de unul singur soarta lor. Adică, le poate distruge, incendia, precum le poate lăsa să degradeze, etc. Or, prin aceste acțiuni proprietarul, în primul rând nu afectează nici un interes public, iar în al doilea rând își exercită dreptul de folosință și de dispoziție asupra bunului său în limitele stabilite de legislația civilă.

Bunăoară, exercitarea dreptului de folosință, în calitate de atribut al dreptului de proprietate, are drept consecință degradarea calităților sale, fapt care se poate realiza și prin distrugerea lui, ambele activități încadrându-se în limitele legalului. De regulă, dreptul de folosință include și posibilitatea persoanei de a nu folosi bunul. Însă, poate fi instituită prin lege obligația de folosire, dacă nefolosirea bunului ar contraveni intereselor publice [7, p. 28]. Anume acest lucru se întâmplă în cazul bunurilor de mediu (spre exemplu în cazul solului, apelor, etc.), avându-se în vedere că neprelucrarea lor poate exercita influențe negative asupra altor bunuri, ce aparțin altor persoane sau întregii colectivități chiar. Neîngrijirea unui iaz poate duce în caz de precipitații torențiale la distrugerea barajului, generând astfel pericolul prejudicierii terenurilor adiacente în cazul deversării apelor. Evident în acest caz, proprietarul va fi sancționat prin impunerea la a repara prejudiciul cauzat proprietarilor de terenuri, fără a fi tras și la răspundere penală, deși s-ar cere și o sancțiune penală pentru fapta săvârșită prin inacțiune, având în vedere că pericolul poate fi destul de mare pentru societate. Alta însă este situația atunci când proprietarul va arunca în iazul său pesticide, deșeuri sau alte substanțe toxice, făcând astfel

apa improprie utilizării normale de către toți cetățenii, în timp ce legislația în domeniu [5, art. 5], proclamă apa drept bun al domeniului public.

Astfel, prin degradarea calității apelor din obiectivul acvatic ce-ți aparține cu drept de proprietate, are loc afectarea unui interes public, iar după cum spuneam, acest interes public nu reprezintă altceva decât o valoare socială – obiect al infracțiunii prin care s-a atentat la ea.

Un alt argument al faptului că prin atentarea la bunul de mediu propriu, inevitabil, se atentează și la interesul public, este că aceste categorii de bunuri prezintă un specific aparte dictat de legitățile deosebite de funcționare care sunt obiective și de multe ori independente de voința omului. Aceste din urmă bunuri îndeplinesc diverse funcții în comparație cu celelalte, iar una dintre ele fiind funcția ecologică, cea care fiind afectată implică considerarea atentării la două categorii de valori în același timp – una economică și alta ecologică [30, p. 200], [31, p. 255], [14, p. 128]. Anume ultima, constituie puntea de legătură între valoarea de mediu și cea socială conferindu-i în mod obligatoriu calitatea de valoare socială, un interes public ce aparține tuturor subiecților de drept. Așa se face că datorită acestei funcții, consecințele degradării unui bun de mediu să se răsfrângă asupra întregii colectivități. Or, în cazul introducerii unor poluanți în apa din obiectivul acvatic al particularului, prin evaporarea ei, deplasarea maselor de aer și căderea pe terenul altuia sau pe un teren public sub formă de precipitații ce va conține aceiași poluanți, este inevitabilă. Tot astfel, prin aruncarea pesticidelor peste limita admisă sau depozitarea deșeurilor pe un teren proprietate privată se poate aduce un prejudiciu apelor subterane (poluarea apei subterane) respectiv infectarea apelor din pânza freatică ce ulterior va fi consumată de cetățeni din izvoare sau fântâni, cauzându-le astfel daune sănătății. Deci, aceste categorii de bunuri, în mod evident, contribuie la conductibilitatea efectelor negative ale unor activități particulare, asupra unor bunuri particulare, către întreaga societate beneficiară de funcția acestora, anume cea ecologică.

De aceea, actualment, distrugearea bonității solului proprietate privată

prin arderea pe suprafața sa a resturilor vegetale sau neprelucrarea lui, sau alte activități umane este sancționată contravențional [3, art. 115, 118, 119], sau penal [4. art. 227, 228] indiferent de regimul proprietății sub care este plasat, public sau privat. Anume această tehnică de reglementare se încadrează perfect în limitele dispozițiilor din legea fundamentală [1], unde în art. 46 alin. 5 se menționează că ***dreptul de proprietate privată obligă la respectarea sarcinilor privind protecția mediului înconjurător și asigurarea bunei vecinătăți, precum și la respectarea celorlalte sarcini care, potrivit legii, revin proprietarului.***

Acestea fiind menționate și precizate, urmează să trecem la caracterizarea particularităților obiectului infracțiunii de poluare a apei care, de fapt, impune la reconsiderarea obiectului general de atentare începând cu definirea sa, iar ulterior cu distingerea categoriilor ce-l caracterizează sub toate aspectele. Având în vedere că relațiile sociale reglementate de normele juridico-penale capătă caracterul unor raporturi numite juridico-penale [10, p. 111-112] și că valorile de mediu afectate sunt apărute concomitent și de normele juridice de drept al mediului, vom defini obiectul juridic al infracțiunii de poluare a apei făcând uz și de regulile ce stau la baza raportului juridic de drept al mediului. Potrivit unei opinii [23, p. 153], unanim recunoscută de doctrina în materie de mediu, raportul juridic de drept al mediului este relația socială formată între persoane în legătură cu prevenirea poluării, refacerea mediului poluat și îmbunătățirea condițiilor de mediu. Cu toate acestea, specifică ramurii de drept al mediului, dar totodată tangentă cu cea a dreptului penal este în mod prevalent doar funcția de protecție a diferitor valori sociale, printre care și cele legate de dreptul la un mediu sănătos. Prin urmare, având la îndemână toate aceste clarificări și elemente, putem defini ***obiectul infracțiunii de poluare a apei*** ca fiind *valoarea ecologică (de mediu) în jurul și cu ocazia căreia se formează relațiile sociale ce solită protecție din partea legii penale contra vătămării sau punerii în pericol prin săvârșirea de fapte „anti eco-sociale”*.

Deci, am început cu formularea unei noțiuni a obiectului infracțiunii

de poluare a apei, intenționând a arăta că prin definirea și reglementarea acestuia i se conferă statutul de obiect juridic. După cum susțin și alți autori [25, p. 161] ocrotirea unei valori sociale, prin normele dreptului penal, conferă obiectului infracțiunii caracterul de obiect juridic. Obiectul juridic, sau obiectul propriu-zis al infracțiunii îl constituie valoarea socială împotriva căreia se îndreaptă acțiunea sau omisiunea incriminată și relațiile sociale corespunzătoare acesteia [11, p. 150]. În cazul infracțiunilor contra mediului, valoarea socială este determinată și strict dependentă de valoarea de mediu proprie ei, similară celei sociale, dar distinctă de aceasta, pe care o reclamă prin intermediul cerințelor de existență și conviețuire umană. Pentru o mai bună consecutivitate a expunerii, despre această distincție urmează să vorbim detaliat în textul de mai jos.

Așadar, în mod tradițional, doctrina penală oferă o formulă după care are lor divizarea obiectului oricărei infracțiuni în categorii aparte, identificându-se în funcție de specificul valorilor și intereselor apărute. În aceste împrejurări, infracțiunea de poluare a apei nu rămâne nici ea străină acestei divizări, conformându-se exclusiv formulei propuse. Astfel se face că și infracțiunea de poluare a apei este susceptibilă de caracterizare juridico-penală după criteriile unanim recunoscute, deși în speță acest procedeu este cu mult mai complicat și mai specific în comparație cu toate celelalte categorii de infracțiuni.

Pornind de la caracterizarea **obiectului juridic general** al infracțiunii de poluare a apei vom preciza, înainte de toate, că potrivit opiniei actuale unanime, această instituție a dreptului penal are în vedere totalitatea relațiilor sociale ce constituie bazele ordinii de drept și care sunt formate cu ocazia incriminării și sancționării unei fapte ce prezintă un pericol social pentru o anumită valoare protejată. În acest sens, obiectul juridic general este comun fiecărei infracțiuni, odată ce valoarea distinctă apărută, până la urmă constituie parte integrantă a ordinii de drept, fapt care, raportat la specificul valorilor de mediu, ne impune să contrazicem această dogmă, depășită după părerea noastră. Adică, intenționăm a arăta în textul ce urmează că obiec-

tul general al infracțiunii de poluare a apei, așa cum și cel al infracțiunilor contra mediului *nu este comun* cu cel al tuturor infracțiunilor prevăzute de Codul penal. Ordinea de drept nu mai este considerată obiect general al infracțiunilor, mai ales a celor de mediu, ci obiectul general al dreptului penal (care include și alte instituții decât infracțiunea) sau chiar a dreptului în general, pentru că și dreptul administrativ, contravențional, civil, etc. apără același ansamblu de valori sociale. Tocmai aici se cere a face distincție între obiectul legii penale și obiectul infracțiunii, ordinea de drept constituind obiectul dreptului penal prin intermediul căreia se urmărește scopul menținerii și restabilirii *ordinii sociale*, deopotrivă cu ce a *ordinii ecologice* atunci când s-a atentat la ele. Prin urmare, obiectul general al infracțiunii de poluare a apei este ordinea ecologică, parte integrantă a ordinii de drept de rând cu ordinea socială. Or, alin. (1) a art. 2 din Codul penal se referă expres la obiectul legii penale (scopul legii penale), respectiv a dreptului penal, și nu la obiectul infracțiunii, care raportat la fiecare infracțiune în parte poate avea un sens mai restrâns. Faptul că ordinea de drept are ca elemente ordinea socială (ce vizează persoana) și ordinea ecologică (referitoare la mediu) rezultă chiar din norma citată. Deci, prin textul normei la care ne referim, legiuitorul menționează că legea penală apără, împotriva infracțiunilor, *persoana* și valorile sociale proprii ei, ce au în vedere *drepturile și libertățile acesteia, proprietatea, orânduirea constituțională, suveranitatea, independența și integritatea teritorială a statului în care trăiește (populația fiind un element al acestuia, cu atât mai mult că acesta tot este persoană, numai că juridică), pacea și securitatea omenirii, mediul înconjurător*, precum și *întreaga ordine de drept*. Deci, ultima le cuprinde pe cele două, ordinea socială axată în jurul persoanei și ordinea ecologică ce are în centul ei mediul.

Nu în zadar, în doctrina penală autohtonă, mai nou se identifică ideea dezicerii în a considera obiectul general al oricărei infracțiuni ca fiind ordinea de drept comună tuturor infracțiunilor. Astfel, autoarea G. Cojan în lucrarea sa de doctorat menționează că deși le-

giuitorul Republicii Moldova operează în alin.(1) art.2 CP RM cu noțiunea „ordinea de drept” pentru a desemna valorile sociale ce constituie obiectul general al infracțiunii, în mod practic, prin săvârșirea actelor de diversiune se aduc atingere *anumitor relații sociale referitoare la o valoare sau la un fascicol de valori concrete* [15, p. 39].

Din aceste considerente, se întâmplă că și toate reglementările juridice care au în vedere protecția componentelor de mediu, datorită specificului lor determinat de funcțiile ce nu acceptă implicația omului, trebuie să capete în viitorul apropiat o altă înfățișare, să determine o altă tehnică de reglementare, structurare și aplicare a lor, inclusiv celor penale. Spunem aceasta având intenția de a arăta că, deși doctrina penală unanim se expune asupra faptului că prin obiectul juridic general al infracțiunii se înțelege totalitatea relațiilor sociale privitoare la ordinea de drept, comună pentru toate infracțiunile prevăzute de legea penală, în cazul infracțiunilor contra mediului este necesar a considera drept obiect general al acestora doar valorile de mediu ce impun la respectarea mai întâi de toate a „ordinii ecologice”, mai apoi a celei de drept, pentru că natura nu se supune celei din urmă¹, așa cum trebuie să se conformeze persoana, ci doar beneficiază de ea.

Așadar, în cazul infracțiunii de poluare a apei, valoare juridică apărută și, de altfel, menționată în textul de la art. 2 alin. 1 CP, este mediul înconjurător¹, anume *mediul natural* în care își are existența și apa în calitate de componentă principală a sa. Am subliniat aici mediul natural insistând a specifica că apa extrasă din mediul natural depozitată în rețele de alimentare cu apă potabilă, destinată exclusiv consumului uman, degradarea căreia nu produce influențe asupra altor componente ale mediului, strâns legate și dependente de acestea, constituie obiectul unei alte infracțiuni care, la rândul ei, face parte sau cel puțin, în cazul legislației

¹Potrivit unei opinii mai actuale identificată în doctrina de mediu, se consideră greșit că ar fi posibilă o reglementare prin care s-ar putea limita acțiunile factorilor de mediu asupra omului. Or, o eventuală normă, cum ar fi: „sunt interzise ploile în zilele de odihnă” nu este funcțională, deoarece natura nu o va respecta [26, p. 18].

noastre, ar trebui să facă parte din categoria infracțiunilor, altele decât cele ecologice, anume cele ce atentează la sănătatea publică.

Dincolo de această precizare, identificăm obiectul juridic general al infracțiunii de poluare a apei ca valoarea eco-socială, mediul, atât cel natural, cât și cel artificial (așezările umane în care își are existența și omul) ce impune a se forma relații sociale în legătură cu protecția sa contra degradării, denaturării și alterării calității sale, ca premisă a dezvoltării condițiilor de viață (umană și neumană). După cum se observă, datorită specificității sale, pentru considerarea obiectului juridic general al infracțiunii de poluare a apei, actualmente este nevoie de o altfel de abordare, formulată după o altă concepție, distinctă prin natura sa de cea actuală, fapt care face să se ignore tradiționalismul în reglementare, inclusiv în materie penală, prin reconsiderarea concepției despre esența obiectului juridic general. Specificul eventualelor reglementări ar consta în faptul că la sistematizarea legii penale ar trebui să se țină cont de legile naturii, care se impun în mod obiectiv, indiferent de voința omului [16, p. 3] și de faptul că mediul, în special cel natural, reclamă protecție asemănătoare celei pe care o reclamă omul, dar care are la bază valori proprii (de mediu) ce nu se confundă cu cele sociale. Aceasta se explică prin faptul că, dacă relațiile sociale pot avea ca obiect valorile sociale, atunci valorile de mediu nu pot forma obiectul relațiilor sociale, atât timp, cât raporturile juridice de mediu nu se pot constitui între persoane și mediu [26, p. 21]. Acestea se constituie doar între persoane cu ocazia protecției mediului. Așa se face că *protecția mediului* constituie o valoare socială în jurul și cu ocazia căreia se constituie relațiile sociale și nu *mediul*, acesta are și el valorile sale, așa-numitele valori de mediu, după cum și societatea le are pe ale sale și datorită cărora există. În acest context, alin. 1 al art. 2 din Codul penal trebuie să prevadă în calitate de valoare socială apărută de legea penală relațiile legate de protecția mediului (în calitate de valori sociale) constituite în jurul mediului și datorită lui, acesta din urmă este cel ce solicită, ca și persoană, protecția propriilor valori, distincte de cele ale omului,

dar care prin coincidență, într-un final sunt absorbite de cele sociale. Totuși, valorile respective inițial sunt de mediu, cu toate particularitățile sale, pe care în același timp și le atribuie și persoanei, din acest considerent sunt numite, eco-sociale. Or, din punct de vedere biologic, nu se deosebește prin nimic dreptul la viață al animalului de cel al omului. De pe aceeași poziție, în doctrină se afirmă despre [20, p. 100] calitatea sa de ființă sensibilă care impune interdicția rețetelor tratamente și evitarea suferințelor inutile ca reflex al drepturilor umane fundamentale, în frunte cu cele la un mediu sănătos. Prin urmare, animalul în calitate de componentă biotică a mediului beneficiază de dreptul la un mediu sănătos în aceeași măsură ca și omul. După același autor, în ce privește repartitia beneficiilor mediului, aceasta semnifică echitate între generații prezente și viitoare, *last but not least*, iar justiția environmentală introduce noțiunea de echitate între specii, respectiv între om și celelalte specii vii. Deci după structura lor biologică și funcțională, după regulile și legitățile de funcționare sunt asemănătoare cu ființa umană. Din acest punct de vedere, doar rațiunea le deosebește de om, iar legea, în principiu nu apără rațiunea, ci anumite valori, indiferent care sunt ele (patrimoniale, comerciale sau patrimoniale și ecologice în același timp) și cui aparțin (ființei umane sau neumane). În acest sens, Legea apelor nr. 272/2011 în art. 4 alin. 2 specifică că apa nu *este un produs comercial oarecare*, ci un patrimoniu natural, care trebuie protejat, tratat și apărut ca atare. Într-un final toate aceste valori aparțin omului, din cauza și datorită existenței lui se întâmplă toate, însă până la urmă el nu este unica ființă ce locuiește planeta, ci coabitează cu alte specii ce urmează a fi reprezentate și apărute de el. De aceea, legislația civilă menționează expres că *animalele nu sunt lucruri* [2, art. 287], ele sunt protejate prin legi speciale [6]. Pe această cale, actualmente, și componentele abiotice își fac loc în rândurile beneficiarilor de protecție, inclusiv prin măsuri de drept penal, care deși nu sunt însuflețite, în același timp, nici identice cu celelalte bunuri ale lumii materiale. Ele constituie o categorie intermediară, cu funcții deosebite (ecologice și biologice strâns legate de cele

economice) existența și dezvoltarea cărora poate fi influențată negativ, așa cum poate fi influențată și cea a omului. Or, și componentele lumii vegetale se pot îmbolnăvi, ofili, reface în mod natural, sunt dependente de apă și alte condiții naturale de existență, identice cu cele umane, la fel și componentele regnului animal. În aceste împrejurări, ***dreptul omului la un mediu sănătos*** este de neconceput, indisolubil, echivalent chiar cu ***dreptul mediului de a fi sănătos***. Prin urmare, aceste considerente trebuie să stea la baza tuturor reglementărilor în materie de mediu, dar și a celorlalte domenii ale dreptului ce au misiunea apărării valorilor umane și a celor conexe lui.

Deci, toate aceste constatări ne dau teme să considerăm că mediul are statut de subiect cu drept deplin de a fi sănătos și neprejudiciat, în caz de vătămare, acesta dobândește calitate de victimă ce reclamă protecție împotriva acțiunilor vătămătoare ale omului prin vocea acestuia. De aceea în materie de mediu se mai identifică și astăzi o diviziune a opiniilor în care unii autori consideră că victimă a vătămarilor este mediul, iar alții consideră că victimă este doar omul.

Astfel, autorii francezi, P. Girod și M. Caballero [12, p. 273], [13, p. 29-30], dar și alți autori români [9, p. 234] consideră că victima daunei de mediu este însuși mediul, fără a fi luate în considerare repercusiunile sale ulterioare asupra persoanelor și bunurilor ce le aparțin de drept. Ținând cont de controversa respectivă, o soluție destul de originală și inspirată a fost identificată de autorul G. Ardelean care în lucrarea sa de doctorat [8, p. 9-12] a delimitat dauna de mediu de prejudiciul ecologic adus prin ricoșeu de către mediul degradat persoanei și bunurilor sale, fiind inspirat de legislația unional europeană de mediu unde a consacrat regimuri diferite de răspundere pentru categoriile respective de consecințe. Deci, *dauna de mediu* este considerată de către acesta drept o vătămare a bunurilor de mediu ce aparțin colectivității, respectiv generează consecințe negative asupra întregii societăți, afectând astfel, în tot cazul un interes public. Această situație, de fapt, este specifică și dreptului penal, doar acesta apără valori sociale recunoscute de întreaga societate. Deci, victimă a acțiunilor

prejudiciabile contra mediului este nemijlocit mediul.

Totuși, calitatea mediului de victimă presupune și ea anumite particularități. Dacă subiecții, persoane fizice și juridice, între care se constituie anumite relații sociale pot apărea într-un moment sau altul (în cazul încălcării normelor de conduită) atât în calitate de victime, cât și cea de infractori, atunci factorii de mediu pot avea doar calitate de victime și niciodată de infractori atât timp, cât nu se subordonează „legilor scrise”, ci doar celor „naturale”. Pe cale de consecință, în materie de aplicabilitate, unele norme penale devin inaplicabile atunci când este vorba de influența negativă a mediului prin care s-a cauzat un prejudiciu ecologic. Astfel, nu va putea fi aplicată norma de la art. 76 alin. 1 lit. g) din codul penal - *ilegalitatea sau imoralitatea acțiunilor victimei, dacă ele au provocat infracțiunea*.

Așadar, cu toate că și natura poate avea calitate de poluator, ea nu poate fi supusă regulilor de răspundere. Din acest considerent, doctrina penală, distinge între pericolul social de cel natural pe care îl prezintă anumite fenomene ale naturii (cutremure, inundații, etc.). Acestea chiar dacă sunt periculoase prin consecințele lor deosebite (vătămări, distrugereri, pierderi de vieți omenești) nu prezintă pericol social, ci doar pericol natural. Legea penală se referă numai la fenomenele care prezintă pericol social și care își au sursă în comportamentul uman. Numai conduitele ilicite umane prezintă pericol social, deoarece numai omul se află în relații sociale [21, p. 123-124]. Prin urmare, observăm că doctrina penală, spre marele nostru regret, făcând distincție între pericolul social și cel natural în funcție de subiectul activ, adică față de cel care-l generează, scoate, prin coincidență, din câmpul materiei penale și pericolul natural față de subiectul pasiv (victimă), ceea ce nu ar trebui să se întâmple. Pericolul natural, de asemenea ar trebui să fie considerat temei al răspunderii penale, distinct de cel social doar în funcție de cel asupra căruia se răsfrânge și doar în planul structurării legii penale.

Deci, obiectul general al infracțiunilor contra mediului trebuie să fie orientat, înainte de toate spre ocrotirea „ordinii ecologice” care soli-

cită reguli distincte față de „ordinea socială” parte și ea a „ordinii de drept”.

Prin urmare, dreptul mediului de a beneficia de condiții optime și prielnice de dezvoltare, altfel spus de a fi sănătos, constituie o valoare a sa, proprie doar lui, ce se identifică în raport cu calitatea componentelor de mediu, de care în mod inevitabil va profita și omul, îi va determina condițiile de viață și existență.

Aceste din urmă constatări, deși astăzi sunt cu greu acceptate, de multe ori respinse categoric de doctrina penală, totuși, rămân a fi chestiuni considerate de perspectivă, care fără doar și poate vor prinde viață, cel târziu, în deceniul viitor. Din această pricină poate, actualmente se identifică o tendință tot mai accentuată a fundamentării unei noi ramuri ale dreptului, cum ar fi, dreptul penal al mediului, prin a se desprinde definitiv din „corpul dreptului penal” formându-se ca instituție aparte și subordonându-se preponderent exigențelor materiei de mediu. Cauza principală a tendințelor exprimate este faptul că actuala formulă de sistematizare a tuturor codurilor penale au drept obiectiv central apărarea persoanei sau a tuturor valorilor ce se rotesc în jurul persoanei. Astfel se întâmplă că toate compartimentele Codului penal al Republicii Moldova au în vedere apărarea valorilor sociale, acceptând astfel doar calitatea persoanei de victimă, nu și pe cea a mediului. Prin urmare, componentele de mediu mai sunt considerate astăzi bunuri ale persoanei de rând cu celelalte ce formează valoarea ei patrimonială, fără a se face vreo diferență, ceea ce nu e corect. Or, am arătat în textul de mai sus că anume componentele de mediu nu sunt bunuri ale persoanei, cel puțin funcția ecologică pe care acestea o îndeplinesc aparține colectivității, societății, universului chiar, deci sunt bunuri ce formează patrimoniul comun al umanității. Nu în zadar, în dreptul internațional public, patrimoniul comun al umanității vizează peisajul, monumentele naturii, biodiversitatea, precum și genomul uman, evident sub aspect simbolic [27, p. 390].

Concluzii. Astfel, soluțiile ce vor sta la baza reconsiderării obiectului juridic al infracțiunilor contra mediului, iar prin urmare și a celorlalte infracțiuni ar fi două:

▪ *Prima* ar consta în recurgerea la reconsiderarea formulei de sistematizare a părții speciale din Codul penal, parțial după modelul celui din Federația Rusă, dar care, suplimentar, să se alcătuiască din două mari secțiuni. Prima secțiune să se refere la infracțiunile ce atentează la persoană, respectiv cu divizarea ei în titluri, care să păstreze actuala formulă a sistematizării capitolelor, adică „omenirea, persoana, societatea și statul”, iar fiecare dintre ele să conțină capitole denumite în varianta actuală. A doua secțiune să fie dedicată infracțiunilor contra mediului cu două titluri: infracțiuni contra mediului natural (ecologice) care să conțină capitole ce să prevadă în mod separat infracțiunile contra resurselor acvatice, resurselor forestiere, aerului atmosferic (obiecte generice a infracțiunilor contra mediului), etc. și infracțiuni contra mediului artificial cu capitole care să prevadă infracțiunile din domeniul urbanismului, amenajării teritoriului, gestionării deșeurilor, igienei și salubrității, etc.

De fapt, lista infracțiunilor contra mediului artificial, ar putea continua și cu alte infracțiuni. Spre exemplu, legea penală franceză incriminează în mod expres fapta de inscripționare a fațadelor unor clădiri de utilitate publică sau cu valoare deosebită de patrimoniu, cu graffiti [28, p. 92-109]. În așa fel se consideră că ocrotirea mediului artificial este o premisă importantă prin care se poate realiza conservarea biodiversității [247, p. 192-195]. Compartimentul respectiv ar mai putea să absoarbă și șirul infracțiunilor, considerate astăzi, contra sănătății publice. Printre acestea s-ar număra și noua componentă de infracțiune propusă în textul de mai sus, adică *infectarea apei*, dar și altele noi, necunoscut astăzi Codului nostru penal. Într-o opinie destul de interesantă se consideră că drogul este în curs de a deveni una dintre formele cele mai insidioase de poluare care amenință lumea și deși despre drog se vorbește rar în termeni ecologici, dezvoltarea sa ca fenomen reprezintă o amenințare gravă asupra mediului [29, p. 127]. Ideea nu este lipsită de interes, fiind un lucru cert că drogul și fenomenele pe care le generează sunt factori de deteriorare a sănătății publice și implicit, a mediului de viață [22, p. 171].

În această consecutivitate se întâmplă că partea specială a Codului penal, în varianta propusă, va apăra prin intermediul secțiunii întâi persoana și valorile ei (valorile sociale), iar prin intermediul celei de a doua va apăra mediul (natural deopotrivă cu cel antropic) și valorile sale contra faptelor omului. S-ar putea de procedat ca și în cazul sistematizării codului penal al Federației Ruse, unde unul dintre titlurile sale, pe lângă titlurile ce apără personalitatea, ordinea publică, etc., apără mediul, dispunând de capitolele sale divizate în funcție de categoriile componentelor de mediu la care se atentează.

Printre altele, despre necesitatea unei sistematizări a Codului penal după o asemenea formulă, care să distingă infracțiunile asupra mediului de toate celelalte infracțiuni contra persoanei s-a discutat încă în anul 1977 în cadrul Consiliului European de Drept al Mediului.

Astfel, prin rezoluția nr. 5 s-a pronunțat pentru introducerea, în Codul penal, alături de infracțiunile contra persoanei și exprimând aceeași importanță, pe cele împotriva naturii, care la rândul lor să fie distincte de infracțiunile bazate numai pe nerespectarea prescripțiilor administrative [20, p. 263].

▪ **Cea de a doua soluție**, pe care însă o considerăm prematură pentru legislația penală actuală, atâta timp, cât încă nu o avem fundamentată, chiar la nivel doctrinar, este ideea distingării și autonomizării dreptului penal al mediului, așa cum deja se face de câțiva ani la nivel european, precum și cea a consacrării legislative a unui Cod al mediului. Anume, poate că din cauza tendinței de desprindere a dreptului penal al mediului din corpul dreptului penal, generată de specificul infracțiunilor contra mediului care, de fapt, face ca acestea să nu-și găsească locul potrivit aici, legislația penală a României preferă, credem noi, să reglementeze, temporar, normele penale în cadrul legilor speciale de mediu. Potrivit doctrinarilor români [20, p. 284], în ciuda aparentului privilegiu de înserare a lor în Codul penal, infracțiunile la regimul protecției mediului se constituie într-un sistem, care poate fi cel mai bine structurat și exprimat într-un *Cod al mediului*. Legătura cu Codul

penal poate fi cel mai bine realizată, după modelul spaniol, prin incriminarea de către acesta a unei „infracțiunilor-cadru”, „generică”, de mediu, ale cărei modalități particulare pot fi precizate în legislația specifică.

▪ Cel puțin astăzi, la nivelul concepției de structurare a Codului nostru penal, ar fi binevenită redenumirea capitolului din infracțiuni ecologice în infracțiuni contra mediului prin includerea în conținutul acestuia a unor noi infracțiuni, infracțiuni contra mediului artificial (infracțiuni la regimul juridic al localităților, regulilor de urbanism, gestionarea deșeurilor, etc.). Or, ecologia este o știință ce se ocupă cu studiul interacțiunii dintre organismele vii și mediul lor de existență, iar dreptul penal nu trebuie să apere doar știința (ecologia), ci mediul cu toate componentele sale (biotice, abiotice, antropice).

▪ Având în vedere că, deși, natura poate avea calitate de poluator, ea nu poate fi supusă regulilor de răspundere penală. În aceste împrejurări nu se va bucura de aplicabilitate norma de la art. 76 alin. 1 lit. g) din Codul penal - *ilegalitatea sau imoralitatea acțiunilor victimei, dacă ele au provocat infracțiunea*.

▪ În final, considerăm că prin noțiunea de **obiectul juridic general al tuturor infracțiunilor contra mediului, trebuie de înțeles valorile eco-sociale concentrate în jurul mediului, altfel spus, legate de componentele mediului artificial, dependent și subordonat celui natural ce îndeamnă a forma relații sociale necesare a fi protejate de legea penală contra faptelor antisociale**.

Referințe bibliografice

1. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 18.08.1994, nr. 1.
2. Codul Civil al Republicii al Moldova, adoptat prin Legea nr.1107-XV din 06.06.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.06.2002, nr. 82-86.
3. Codul contravențional al Republicii Moldova nr. 218 din 24.10.2008, Monitorul Oficial nr. 3-6 din 16.01.2009.
4. Codul Penal, aprobat prin Legea nr. 985 din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial

al Republicii Moldova, 14.04.2009, nr. 72-74. art. 227, 228.

5. Legea apelor nr. 272 din 23.12.2011. Monitorul Oficial Nr. 81 din 26.04.2012.

6. Legea regnului animal nr. 439 din 27.04.1995. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 09.11.1995, nr. 62-63.

7. Ardelean G. Drept civil. Drepturile reale principale. Bons Offices, Chișinău, 2016.

8. Ardelean G. Repararea prejudiciului ecologic. Autoreferatul tezei de doctor, Chișinău, 2017.

9. Bădescu V.S. Dreptul mediului. Sisteme de management de mediu. București: C.H. BECK, 2011.

10. Borodac Al., Gherman M., Maldea N., c.a. Manual drept penal. Partea generală. Tipografia centrală, Chișinău, 2005.

11. Botnaru S., Șavga A., Grosu V., Grama M. Drept penal partea generală, Cartier juridic, Chișinău, 2005.

12. Caballero M. Essais sur la notion juridique de nuisance. Paris: These, LGDJ, 1981.

13. Girod P. La réparation du dommage écologique. Paris: 1974.

14. Capcelea A. Dreptul ecologic. Chișinău: Știința, 2000.

15. Cojanu G. Răspunderea penală pentru actele de diversiune potrivit legislației republicii Moldova și a României. studiu de drept comparat. Teza de doctor în drept, Chișinău, 2014.

16. Crețu A. Procedura contravențională în cazurile de comitere a contravențiilor ecologice. Autoreferatul tezei de doctor în drept. Chișinău, 2017.

17. Drăgănici V. Obiectul juridic al infracțiunii, Lumina Lex, București, 2004.

18. Boroș Al. Drept penal și drept procesual penal, C.H. Beck, București 2006.

19. Dongoroz V. c. a. Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea specială. Vol. III. București, 1971.

20. Duțu M., Duțu A., Răspunderea în dreptul mediului. București: Editura Academiei Române, 2015.

21. Ivan Gh. Individualizarea pedepsei. G.H. Beck, 2007.

22. Gorunescu M. Infracțiuni contra mediului înconjurător. C.H. Beck. București, 2011.

23. Lupan. E. Dreptul mediului. Partea generală. București, Lumina Lex, 1997.

24. Malingrey P. Introduction an droit de l'environnement, TEC and DOC, Paris.

25. Rusu M. Drept penal. Partea generală. Hamangiu, București, 2014.

26. Trofimov I., Ardelean G., Crețu A.

Dreptul mediului. Chișinău: Bons Offices, 2015.

27. Rechfeld J. Les grandes notions du droit prive, PUF, Paris, 2011.

28. Ungureanu A. Infrafracțiuni din domeniul asigurării calității în construcții, RDP, nr. 1/1996.

29. Zdrenghia V. Dreptul mediului și al dezvoltării durabile. Vol I. Le mot, București, 1997.

30. Адиханов Ф. Экологическое право. Курс лекций. Барнаул: 2006.

31. Анисимов А., Рыженко А., Чаркин С. Экологическое право России. Москва: Юрайт, 2012.

32. Никифоров Б.С. Об объекте преступления по советскому уголовному праву. Сов. гос. и право. 1956. № 6.

33. Попов И. В. Ответственность за преступное загрязнение вод. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Омск, 2003.

34. Путилов П.Н. О классификации объектов уголовно-правовой охраны в свете специфики. Особенной части УК России. Научный вестник Омской академии МВД России. 2002. №1(15).

Informația despre autori:

Grigore ARDELEAN,
doctor în drept, lector universitar,
Academia „Ștefan cel Mare”
Republica Moldova
Marcel BOȘCANEANU,
doctorand,
Academia „Ștefan cel Mare” a
Republicii Moldova
e-mail: marcel842002@mail.ru
tel. 079993182

Information about authors:

Grigore ARDELEAN,
doctor of law, university lecturer,
Academy „Ștefan cel Mare” of the
Republic of Moldova
e-mail: ardeleangrigore@mail.ru
tel. 069314635
Marcel BOȘCANEANU,
PhD Candidate,
Academy „Ștefan cel Mare”
of the Republic of Moldova
e-mail: marcel842002@mail.ru
tel. 079993182

CZU 336.22 (478)

CARACTERISTICA ELEMENTELOR ȘI A TEORIILOR CE STAU LA BAZA SISTEMULUI FISCAL ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Lilia GULCA,

doctor în drept, conferențiar universitar interimar, Universitatea de Studii Europene din Moldova

REZUMAT

Elementele sistemului fiscal reprezintă acea pârghie de care depinde funcționarea întregului sistem fiscal. Legătura directă dintre ele se reflectă asupra întregii societăți, punându-și amprenta pe dezvoltarea economică a țării și pe factorii ce duc la formarea unui impact fiscal favorabil pe întreg teritoriul țării. Cunoașterea și aplicarea lor în strânsă legătură are ca efect principal stabilitatea fiscală și ca efect secundar stabilirea unor impozite și taxe reale, care ar genera suplinirea veniturilor fiscale prin metode de conștiință și nu de sancțiune.

Cuvinte-cheie: sistemul fiscal, impozite și taxe, legislația fiscală, elemente fiscale, aparatul fiscal.

CHARACTERISTICS OF THE ELEMENTS AND THEORIES UNDERLYING THE FISCAL SYSTEM IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Lilia GULCA,

doctor in Law, Associate Professor University of European Studies of Moldova

SUMMARY

The elements of the tax system are the leverage on which the entire tax system depends. The direct link between them reflects on the whole of society, putting its mark on the economic development of the country and the factors that lead to the formation of a favorable fiscal impact throughout the country. Knowing and applying them in close connection has as a main effect the fiscal stability and as a secondary effect the establishment of real taxes and taxes, which would generate the tax revenues by means of conscience rather than sanction.

Keywords: tax system, taxes and duties, fiscal legislation, tax elements, fiscal apparatus.

Actualitatea temei rezultă din faptul că sistemul fiscal constituie unul dintre cele mai importante elemente ale relațiilor economice de piață și că de eficacitatea lui depinde, în mare măsură, succesul reformelor economice ulterioare. Din acest motiv trebuie tratate cu multă cumpătare recomandările înaintate în legătură cu schimbarea sistemului fiscal existent, calculând nu doar efectul de moment, ci și impactul reformei asupra tuturor sferelor economice și financiare. Fiecare stat, din antichitate și până astăzi, și-a format propriul său sistem fiscal, mai mult sau mai puțin perfecționat. Sistemele fiscale contemporane constituie un produs al istoriei civilizației

umane, evoluția acestora oglindind evoluția structurilor social-economice, a curentelor ideologice și politice, a cercetării științifice din ultimele câteva secole.

Materialul de bază. Sistemul fiscal este reglementat de:

1. Codul Fiscal al Republicii Moldova, nr. 1163 din 24.04.1997. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr. ediție specială.*

2. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994, în vigoare din 27.08.1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr.1, art. 1.*

3. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova “Privind activitatea serviciului de colectare a impozitelor